

L'uomo e la vite — Človek in trta. Trieste — Trst, 1987.

Publikacija z vsebino v slovenščini in italijanščini je izšla ob razstavi »Človek in trta«, ki so jo pripravili v muzeju v Repnu, odprta pa je bila od 16. 7. do 16. 10. 1987. Knjiga obsega 194 strani in ima veliko fotografij, skic, tabel in reprodukcij ter ob koncu vsakega poglavja bolj ali manj obsežno bibliografijo.

V kratkem prvem poglavju naniza avtor Samo Pahor pisne zgodovinske vire o vinogradništvu na Tržaškem (od Plinija Starejšega, mimo zgodnjega [Teodorik] — in poznega srednjega veka vse do začetka 18. st., ko postane Trst prosta luka). Ob koncu poglavja so opombe, kjer navaja avtor vse uporabljene dokumente.

Aleksej Kalc spregovori v drugem poglavju o vinogradništvu v Križu na podlagi nekaterih dokumentov, datiranih okrog leta 1780. V omenjenem času je bil Križ največja vas v tržaški občini, čigar kmetijsko gospodarstvo je slonelo predvsem na vinogradništvu. Bil je hkrati med najpomembnejšimi vinogradniškimi kraji tega območja, njegovi prebivalci pa so bili drugi največji proizvajalec vina v tržaški okolici. Iz omenjenih dokumentov dobimo tudi sliko o kakovosti in sortah vina, pri čemer so precejšnje razlike v posameznih letinah. Največ (do 90 %) so takrat proizvedli proška.

Za kriške kmete je bilo vino poglavitni in največkrat edini vir zaslužka — oddajali so ga gostilničarjem in trgovcem z vinom ali pa so ga prodajali tudi doma. Izvažali so ga celo na Dunaj in v Prago. Članku je priložen seznam lastnikov vinogradov v Križu (l. 1777), kar je hkrati tudi zanimiv pregled lastnih in ledinskih imen tega časa.

Sledi poglavje s skupnim naslovom Etnološki pregled vinogradništva v Tržaški pokrajini, delo treh avtoric (M. Repinc, Ž. Pahor, K. Kovačič).

M. Repinc v kratkem uvodu opiše način dela etnologov in dialektologov na terenu.

Poglavja z naslovi: Vinograd, Sajenje in razporeditev trte, Obdelovanje vinograda in paštnanje, Gnojenje, Okopavanje in pletev, Oskrbovanje trte, Obrezovanje, Postavljanje kolov, Vezanje ter Skropljenje in žveplanje je napisala Živa Pahor. Ko prebiramo omenjene sestavke, vidimo, da je bilo v terensko delo vloženega veliko napora in časa (številni narečni izrazi iz različnih vasi s Tržaškega).

Škoda pa je, da imajo le redki izrazi tudi razlago ali vsaj opis. Npr. pri pogl. Oskrbovanje trte, obrezovanje (str. 50): »Za rezanje so uporabljali FOUČ...« Tu bi bilo potrebno napisati, kakšne vrste nož je to (njegova fotografija je sicer na naslednji strani, vendar je pod njo samo napis, Mačkolje: vezanje, 1954. Iz te fotografije bi lahko povzeli, kako velik je ta nož, kako se ga drži... Skica »fouča« je objavljena na str. 53, vendar je brez potrebnih podatkov (velikost, material...), pa na hitro bi ga lahko zamenjali s srpom! Prav tako omenja Kristana Kovačič v članku Trganje in prenašanje grozdja na str. 55 »fouče« ali »kosirje«, a pri tem ne pove, ali sta to dva različna noža ali dve različni imeni (sinonima) za enako orodje. Zanimiva in bogata je bera imen za posode, v katerih so prenašali grozdje iz vinograda domov. Žal tudi ob nekaterih skicah teh posod niso navedli vsaj približni mer in vrste lesa, iz katerega so bile narejene. Takšni podatki bi bili dobrodošli in potrebni! Razloženi bi morali biti tudi vsi narečni izrazi na podoben način, kot na str. 56: »... otroci so hodili »replat«, to je pobirat odpadle grozdne jagode ali ostanke grozdov.« Pri pisanju podobnih tekstov si moramo pač predstavljati, da jih bodo prebirali tudi ljudje, ki so jim takšne besede tuje. Zato ne vemo, kakšne oblike so (str. 58) NAFÁ, MUOSER, (ČEVARUC je skiciran), iz kakšnega lesa so te posode, koliko približno držijo, iz česa je narejena metlica, imenovana ŠKARABUON, kaj je PLAVNIK (M. Repinc, Trgatev, str. 62), kakšne vrste jed so FANCLJI Z DUŠO, koliko je MUOSER vina (str. 64), kaj je HUDIČEVA KOŽA (str. 65) in ali je »srajca na kvadratke« sešita (str. 65) iz karirastega blaga ali pa iz več kosov (= kvadratkov) blaga?

O slovenskih dialektoloških značilnostih v tržaški pokrajini piše Lučka Abram. Razpredelnica narečnih izrazov je prav gotovo zelo zanimiva, ker je pregledna. Prav zato je lahko razumljiva tudi za laike na tem področju.

Če povzamem na kratko poglavja z etnološko vsebino; obširni zapisi, veliko narečnih izrazov — toda žal pomanjkljivo komentiranih.

F. Cucchi in N. Pugliese sta avtorja članka Tržaški Kras: geologija in stratigrafija, v katerem opišeta nastanek in sestavo tal na posameznih t. i. formacijah — od najstarejše do najmlajše.

O pedoloških značilnostih in prehranbenem stanju vinogradov na Tržaškem obsežno piše Vitjan Sancin.

Omeni dva glavna tipa tal: terro rosso na apnenčasti in rjava tla na flišni podlagi. Po geomorfološki analizi loči pet tipov kraškega površja (bolj ali manj zakraselo ozemlje). Glede na to spregovori o splošnem gnojenju v vinogradih, o pomenu hranilnih elementov v prehrani vinske trte (te elemente tudi posamično obravnava) in o stanju prehranjenosti vinogradov v tržaški pokrajini.

Willy Mikac je avtor sestavka Klimatske zahteve vinske trte — opis in pregled klimatskih razmer v tržaški pokrajini. Prvi del je splošen: kakšno toploto, svetlobo, vlažnost in padavine potrebuje trta, drugi del članka pa obravnava pod enakimi naslovi konkretno tržaško pokrajino.

V prispevku Zaščitni ukrepi in zdravstveno stanje vinske trte v tržaški pokrajini, predstavi Bruno Millo zelo heterogena rastna okolja v trž. pokrajini (zaradi različne sestave tal, klimatskih razlik...); posledica tega pa so mnogotere specifične zaščite trte (tudi) zaradi škodljivcev in bolezni. Na kratko se dotakne še problema obnove izkrcenih vinogradov.

Mario Gregorič v prispevku z naslovom Gospodarski vidik vinogradništva prikazuje statistične podatke o vinogradniških površinah po občinah in podatke o predelavi vina. Poudari, da gojijo trto v glavnem vzporedno z drugimi kulturami in hkrati z živinorejo. Spregovori o vinskih sortah in njihovi kakovosti, o tradicionalnih metodah pridobivanja skromnejših vrst vina, o donosnejših »novih« vinih, o možnostih, ki jih odpira priznanje oznake DOC za nekatera vina, o potrebi po ustanovitvi konzorcija za zaščito omenjene oznake in ne nazadnje o tem, da bi morali vsi spremeniti odnos do kmetijstva, ki nima ne pravega družbenega in ne gospodarskega pomena. Vendar pa ima vinogradništvo — tako meni na koncu — kljub velikim težavam dejanske možnosti za razvoj.

Kratek članek Oda Kalana, Cesta terana — realnost ali iluzija, govori o načrtu ceste, ki bi s turističnega vidika povezovala vinorodne pokrajine Tržaškega. Uvedli in registrirali so tudi naziv »kraški teran« za vino z zaščitnim poreklom, gostinci so pripravljali vse potrebno za izpeljavo načrtov in odobrili so že potrebna finančna sredstva. Toda pojavile so se ovire. Nenadoma so že odobreni načrti postali neizvedljivi. Gostinci pa vseeno menijo, da mora cesta terana postati realnost.

Zadnji prispevek v knjigi je Kontrolirano poreklo »Kras« (Carso), Raffaella Vitiella. Geografsko zajema tržaško pokrajino in goriški Kras ter predstavi posamezne vrste vin (Kraški teran, rdeče vino Kras, Malvazijo Kras) in različne druge, manj pomembne vinske sorte.

Sinja Zemljič-Golob